

Η Ρωσική εισβολή, ο εθνικισμός και οι ταξικοί αγώνες στην Ουκρανία: η παρακμή της αμερικανικής ηγεμονίας, το NATO και ο μεγαλορωσικός σοβινισμός

Νίκος Τριμικλινιώτης

Στα πλαίσια του διαλόγου σχετικά με το Ουκρανικό ζήτημα, το CommuneOrgGr φιλοξενεί ποικίλες και διαφορετικές απόψεις του αριστερού πολιτικού χώρου, οι οποίες όμως δεν αποτελούν οπωσδήποτε τις απόψεις της συντακτικής ομάδας της σελίδας μας. Αυτές έχουν εκτεθεί στο δημοσιευμένο άρθρο “Ενάντια στη ρωσική εισβολή, το NATO, τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο”.

Καθώς οι ρωσικές δυνάμεις προελαύνουν προς την πρωτεύουσα της Ουκρανίας, παρά την υπεροπλία της Ρωσίας, είναι παρακινδυνευμένο να κάνουμε προβλέψεις για το μέλλον. Το τέλος των πολέμων παραμένει απρόβλεπτο· πέραν της βίας, των θανάτων και της καταστροφής που είναι δεδομένα, οι συνέπειές τους είναι ακόμα πιο απρόβλεπτες. Η εισβολή της Ρωσίας δεν είναι ούτε πράξη άμυνας ούτε πράξη υπεράσπισης των ρωσόφωνων πληθυσμών στο Λουγκάνσκ και το Ντονέτσκ, αλλά πράξη ωμής ιμπεριαλιστικής επιβολής, της οποίας πρώτος διδάξας ήταν ο δυτικός ιμπεριαλισμός και της οποίας υπόβαθρο είναι η μακρά πορεία επέκτασης του NATO.^[1] Εξ ου και απαιτείται μια ιστορική ανάλυση με συγκεκριμένα αιτήματα για το σημερινό αντιπολεμικό κίνημα. Όπως εύγλωττα έλεγε ο Τόνι Μπεν, τότε πρόεδρος της Συμμαχίας Ενάντια στο Πόλεμο στη Βρετανία:

«Υπάρχει ένα είδος αριστερής απαισιοδοξίας που λέει ότι όταν όλα είναι απελπιστικά, το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να διαδηλώσεις. [...] Δεν μπορείς να κερδίσεις την υποστήριξη του κοινού με βάση το ότι είσαι μόνο ενάντια στον πόλεμο· πρέπει να έχεις θετική θέση υπέρ κάποιων πραγμάτων. Στη Νέα Υόρκη υπήρχαν αυτά τα σλόγκαν: ‘‘Λεφτά για υγεία και όχι για πόλεμο’’, ‘‘Λεφτά για δουλειές και όχι για πόλεμο’’, ‘‘Λεφτά για σπίτια και όχι για πόλεμο’’. Αυτή είναι η αρχή για μια θετική πολιτική, εν πάση περιπτώσει. Απαιτείται αυτοπεποίθηση. Κερδίζουμε με την συνηθισμένη αργή διαδικασία: κατ’ αρχάς, το επιχείρημά μας αγνοείται, μετά θεωρούμαστε τρελοί, στη συνέχεια είμαστε επικίνδυνοι. Και μετά υπάρχει μια παύση. Και μετά δεν μπορείς να βρεις κανέναν στην κορυφή που να μην ισχυρίζεται ότι το έχει σκεφτεί εξ αρχής. Αυτό δείχνει ότι έχει σημειωθεί πρόοδος».^[2]

Το Ουκρανικό ζήτημα απορρέει από τη μακρά διαδικασία ριζικής μεταβολής της παγκόσμιας γεωπολιτικής αρχιτεκτονικής, η οποία αποτελεί *συνέχεια της διάλυσης της ΕΣΣΔ μια τριακονταετία μετά*. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία αποτελεί έκφανση λοιπόν της βίαιης μεταβολής της διεθνούς πολιτικής αρχιτεκτονικής που είχε ήδη μπει σε τροχιά από τη διάλυση του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» στην ανατολική Ευρώπη και τη διάλυση της ΕΣΣΔ.

Στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, από το 1945 έως το 1995, προέκυψαν 117 νέα κράτη, γεγονός που θεωρήθηκε επανάσταση στον παγκόσμιο πολιτικό χάρτη. Από 1990 μέχρι το 1995, ανακηρύχθηκαν 22 νέα κράτη, 14 από τα οποία ορίστηκαν ως εθνικά κράτη σύμφωνα με τις πολιτικές σοβιετικών εθνοτήτων από το 1917 μέχρι τη διάλυση της ΕΣΣΔ.^[3] Ορισμένοι ερμηνεύουν την περίοδο από το 1989 μέχρι σήμερα ως μια περίοδο ανόδου και πτώσης της σημασίας της έννοιας «κράτος»: Από τη μια μεριά θα φτάσει στο αποκορύφωμα της με την άνοδο αιτημάτων για ανεξαρτησία ή αυτονομία, κι από την άλλη μεριά κατεβαίνει στο χαμηλότερο σημείο ποτέ, καθώς ο ρόλος των κρατών αλλάζει και υποβαθμίζεται με την άνοδο παγκόσμιων ή υπερκρατικών

οργανισμών και κεφαλαιοκρατικών οργανισμών πέραν των κρατών.^[4] Πρόκειται για περίοδο μακράς αστάθειας που χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις και συγκρούσεις. Εξακολουθεί όμως παράλληλα να διατηρείται, έστω και σε φθίνουσα πορεία, η ηγεμονία των ΗΠΑ, που επικαλούμενες ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία και ελευθερία επεμβαίνουν κατά το δοκούν όπου θεωρούν ότι το συμφέρον τους το επιβάλλει.^[5]

Η πραγματικότητα στο Ουκρανικό είναι απλή όσο και περίπλοκη: Είναι απλή γιατί πρόκειται για απαράδεκτη εισβολή στο πλαίσιο της ενδοϊμπεριαλιστικής διαμάχης, όπως και οι συνεχιζόμενοι βομβαρδισμοί στην Υεμένη από την δικτατορία της Σαουδικής Αραβίας που υποστηρίζεται από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ.^[6] Είναι όμως περίπλοκη γιατί το «παιγνίδι» της ηγεμονίας έχει ιστορικές ρίζες με προεκτάσεις στη σημερινή κατάσταση που, με δεδομένους τους συσχετισμούς και την επικινδυνότητα της σύρραξης, αν αυτή επεκταθεί, απειλεί τη ζωή στον πλανήτη.

Ενώ υπάρχει πρόβλημα νεοναζισμού στην Ουκρανία, η αντιναζιστική ρητορική του Πούτιν είναι εντελώς οπορτουνιστική, ανακόλουθη και υποκριτική αν λάβει κανείς υπόψη ότι διατηρεί στενές σχέσεις και χρηματοδοτεί ακροδεξιές ομάδες και κόμματα σε διάφορες χώρες της Δύσης.^[7] Η στάση της Μόσχας υπό τον Πούτιν δεν έχει να κάνει ούτε με την αντιναζιστική του ρητορική ούτε με την προστασία της ρωσόφωνης μειονότητας, αλλά με την δική του ιμπεριαλιστική ατζέντα και πολιτική. Έχουμε να κάνουμε με ενδοϊμπεριαλιστικό ανταγωνισμό σε έναν χαοτικό κόσμο, που θυμίζει την κατάσταση προ του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου και όχι του Δεύτερου Παγκοσμίου πολέμου. Ωστόσο, οι όροι του παιγνιδιού, η τεχνολογία και συσχετισμοί δύναμης είναι εντελώς διαφορετικοί.^[8]

Απαιτείται λοιπόν συγκεκριμένη ανάλυση στο Ουκρανικό ζήτημα που ώστε να μην πέφτουμε σε παγίδες μονοδιάστατων και άρα εσφαλμένων αναλύσεων για το τί συμβαίνει.

Η επέκταση του ΝΑΤΟ με την κατάρρευση του «υπαρκτού

σοσιαλισμού» και η παρακμή της ηγεμονίας των ΗΠΑ

Αρχίζω με τον ισχυρότερο πόλο. Το δυτικό- ΝΑΤΟϊκό αφήγημα που υιοθετείται από τη δεξιά στις χώρες μας αφήνει στο απυρόβλητο την πραγματική ποικιλότροπη επέκταση του ΝΑΤΟ, αλλά και την προγραμματισμένη πλην όμως αποτυχημένη περαιτέρω επέκτασή του. Στην περίπτωση της Ουκρανίας, η Δύση στήριξε (οικονομικά, ιδεολογικά και πολιτικά) τον ουκρανικό εθνικισμό που είναι το όχημα για την εφαρμογή μια ακραίας νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Από το 2014 κυβερνούν οι φιλοδυτικές δυνάμεις, αφού με πραξικόπημα εκτόπισαν τον Ρωσόφιλο πρόεδρο και έκτοτε βρίσκονται σε σύγκρουση με τους αποσχισθέντες Ρωσόφωνους στις δύο ανατολικές επαρχίες της χώρας.

Σύμφωνα με τον Brzezinski, [\[9\]](#) η Ουκρανία είναι ένας «σημαντικός χώρος στην ευρασιατική σκακιέρα», ο έλεγχος του οποίου θα κάνει δυνατή την κυριαρχία των ΗΠΑ στον κόσμο. [\[10\]](#) Στο πλαίσιο του κόσμου μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και κάτω από τη γεωστρατηγική ηγεμονία των ΗΠΑ, ο Brzezinski προσδιορίζει την Ουκρανία στην Ευρασία -μαζί με το Αζερμπαϊτζάν και το Ουζμπεκιστάν- ως το κράτος που «αξίζει την ισχυρότερη γεωπολιτική υποστήριξη της Αμερικής». (Brzezinski, 1997, 149)

Η προσέγγιση του Brzezinski στη σύγκρουση το 2014 είχε απ' όλα. Από τη μια μεριά, πρότεινε μια σκληρή απάντηση, συγκρίνοντας τον Πούτιν με τον Χίτλερ και τον Μουσολίνι: [\[11\]](#)

«Πολλά εξαρτώνται από το πόσο ξεκάθαρα μεταδίδει η Δύση στον δικτάτορα στο Κρεμλίνο -μια εν μέρει κωμική μίμηση του Μουσολίνι και μια πιο απειλητική υπενθύμιση του Χίτλερ- ότι το ΝΑΤΟ δεν μπορεί να είναι παθητικό εάν ξεσπάσει πόλεμος στην Ευρώπη. Εάν η Ουκρανία συντριβεί ενώ η Δύση απλώς παρακολουθεί, θα απειληθεί επίσης η νέα ελευθερία και ασφάλεια στη συνοριακή Ρουμανία, την Πολωνία και τις τρεις δημοκρατίες της Βαλτικής».

Από την άλλη μεριά, εμφανίστηκε συμβιβαστικός, ουσιαστικά διαβεβαιώνοντας τη Ρωσία ότι η Αμερική θα σταματήσει τη

διαδικασία ανατολικής επέκτασης του NATO προς τη Γεωργία και την Ουκρανία:

«Η Δύση θα πρέπει να καθησυχάσει τη Ρωσία ότι δεν επιδιώκει να εντάξει την Ουκρανία στο NATO ή να τη στρέψει εναντίον της Ρωσίας. Οι ίδιοι οι Ουκρανοί μπορούν να καθορίσουν το βάθος της εγγύτητάς τους με την Ευρώπη και το εύρος της οικονομικής συνεργασίας τους με τη Ρωσία, προς όφελος της ειρήνης και της σταθερότητας στην Ευρώπη».

Ο άλλος «γκουρού» της διπλωματίας των ΗΠΑ, ο Henri Kissinger, είναι πολύ πιο επιφυλακτικός. Από το 2014 έθεσε το δικό του σχέδιο για μια διευθέτηση της ουκρανικής κρίσης στο πλαίσιο του στόχου «για ένα αποτέλεσμα συμβατό με τις αξίες και τα συμφέροντα ασφαλείας όλων των πλευρών»:

«1. Η Ουκρανία θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να επιλέγει ελεύθερα τις οικονομικές και πολιτικές ενώσεις της, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης.

2. Η Ουκρανία δεν πρέπει να ενταχθεί στο NATO, μια θέση που πήρα πριν από επτά χρόνια, όταν εμφανίστηκε για τελευταία φορά.

3. Η Ουκρανία θα πρέπει να είναι ελεύθερη να δημιουργήσει οποιαδήποτε κυβέρνηση συμβατή με την εκφρασμένη βούληση του λαού της. Οι σοφοί Ουκρανοί ηγέτες θα επέλεγαν τότε μια πολιτική συμφιλίωσης μεταξύ των διαφόρων περιοχών της χώρας τους. Σε διεθνές επίπεδο, θα πρέπει να ακολουθούν μια στάση παρόμοια με αυτή της Φινλανδίας. Αυτό το έθνος δεν αφήνει καμία αμφιβολία για τη σκληρή ανεξαρτησία του και συνεργάζεται με τη Δύση στους περισσότερους τομείς, αλλά αποφεύγει προσεκτικά τη θεσμική εχθρότητα προς τη Ρωσία.

4. Είναι ασυμβίβαστο με τους κανόνες της υπάρχουσας παγκόσμιας τάξης η Ρωσία να προσαρτήσει την Κριμαία. Ωστόσο, θα πρέπει να είναι δυνατό να τεθεί η σχέση της Κριμαίας με την Ουκρανία σε λιγότερο δύσκολη βάση. Για τον σκοπό αυτό, η Ρωσία θα αναγνωρίσει την κυριαρχία της Ουκρανίας στην Κριμαία. Η

Ουκρανία θα πρέπει να ενισχύσει την αυτονομία της Κριμαίας στις εκλογές που θα πραγματοποιηθούν παρουσία διεθνών παρατηρητών. Η διαδικασία θα περιλαμβάνει την άρση κάθε ασάφειας σχετικά με την κατάσταση του στόλου της Μαύρης Θάλασσας στη Σεβαστούπολη». [\[12\]](#)

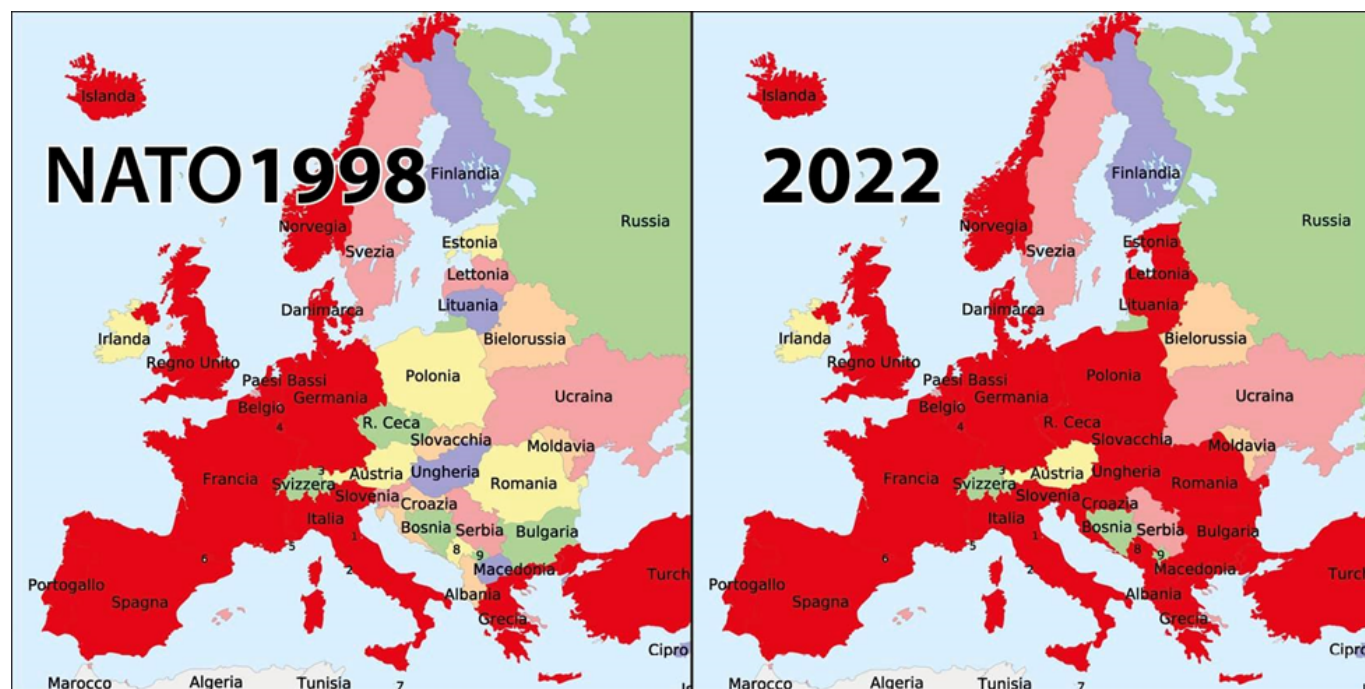
Προφανώς, οι συμβουλές του Κίσινγκερ δεν εισακούστηκαν. Επικράτησε η σκληρή γραμμή του πρώτου μέρους των συμβουλών του Μπρεζίνσκι.

Το παράδοξο είναι ότι ενώ στις σπουδές των διεθνών σχέσεων συνεχίζεται η αντιπαράθεση μεταξύ «ρεαλιστών» και «φιλελευθέρων», οι πρώτοι έχουν γίνει πιο κριτικοί. Στην δε εφαρμοσμένη εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, οι λεγόμενοι «φιλελεύθεροι» έχουν γίνει «επιθετικοί ιμπεριαλιστές». [\[13\]](#) Εξ ου και στο κόμμα των Δημοκρατικών, ενώ στα εσωτερικά ζητήματα ως «φιλελεύθεροι» έχουν ευαισθησίες στα κοινωνικά ζητήματα, στον ρατσισμό και στην ανάγκη στήριξης των κατώτερων τάξεων, στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ είναι σκληροπυρηνικοί και «γεράκια» του ψυχρού πολέμου – ιδίως ενάντια στη Ρωσία.

Δομικά το ΝΑΤΟ είναι μια στρατιωτική συμμαχία υπό την ηγεσία των ΗΠΑ που δημιουργήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κατά της ΕΣΣΔ. Μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και τη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, το ΝΑΤΟ δεν καταργήθηκε. Ανατολικά μέχρι τα σύνορα της Ρωσίας, 16 χώρες ήταν μέλη της ΝΑΤΟ μέχρι την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και 31 χώρες είναι μέλη του ΝΑΤΟ σήμερα. Κατά την άποψη της Ρωσίας, το ΝΑΤΟ την απειλεί επειδή είναι μια μεγάλη και ισχυρή χώρα που δεν υποτάσσεται στις αμερικανικές επιταγές.

Εκτός Ευρώπης, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν δημιουργήσει στρατιωτικές συμμαχίες με βάση το ΝΑΤΟ, στις οποίες χρησιμεύουν ως βασικός άξονας σε συνασπισμούς ενάντια στην Κίνα, τη Βόρεια Κορέα, τη Βενεζουέλα, την Κούβα και άλλες χώρες: τη Συμμαχία του Ρίο (TIAR) στη Νότια Αμερική, τη SEATO στη Νοτιοανατολική Ασία και πιο πρόσφατα τη συμμαχία AUKUS μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών, της Βρετανίας και της

Αυστραλίας στον Ειρηνικό. Αυτές οι στρατιωτικές συμμαχίες είναι οι ακρογωνιαίοι λίθοι της παγκόσμιας αμερικανικής ηγεμονικής τάξης.

Χάρτης

από

<https://bigthink.com/strange-maps/ukraine-lenin-putin/>

Η ισχύς του NATO βασίζεται κυρίως στον στρατό των ΗΠΑ, την ανάπτυξη των παγκόσμιων βάσεων, αεροσκαφών, ναυτικού και αεροπλανοφόρων, πυραύλων και πυρηνικών όπλων. Το NATO είναι επί του παρόντος το κύριο στρατιωτικό εργαλείο των ΗΠΑ στην Ευρώπη, στη βάση του οποίου οικοδομείται ένας αντι-ρωσικός συνασπισμός. Το άρθρο 5 του Καταστατικού του NATO ρητά προνοεί ότι η επίθεση σε οποιοδήποτε από τα μέλη του είναι επίθεση σε όλα. Εάν η Ουκρανία ενταχθεί στο NATO, τα αμερικανικά στρατεύματα, οι πύραυλοι και οι ατομικές βόμβες της θα τοποθετηθούν κοντά στη ρωσική μεθόριο.

Σε όλη αυτή την κατάσταση επικρατεί η λογική των δύο μέτρων και δύο σταθμών – ό,τι επιτρέπεται στις *Ηνωμένες Πολιτείες* απαγορεύεται σε άλλους. Οι *Ηνωμένες Πολιτείες* συνεχώς αναφέρονται στο δικαίωμα κάθε κυρίαρχου κράτους να αποφασίζει για τον εαυτό του, χωρίς εξωτερική παρέμβαση, για την ασφάλεια και τις εξωτερικές συμμαχίες του – αλλά οι ίδιες ουδέποτε

σεβάστηκαν αυτό το δικαίωμα. Σύμφωνα με το δόγμα Τρούμαν από το 1947, οι ΗΠΑ θεωρούν αυτονόητο ότι δικαιούνται να παρεμβαίνουν όποτε κρίνουν σκόπιμο σε χώρες στη σφαίρα επιρροής τους, κάτι που δεν επιτρέπεται σε κανέναν άλλον πλην αυτών.

Η σημερινή κρίση θυμίζει τη «Κρίση των πυραύλων της Κούβας» πριν από 60 χρόνια, τον Οκτώβριο-Νοέμβριο του 1962. Μετά την αποτυχία της προσπάθειας ανατροπής της κομμουνιστικής εξουσίας στην Κούβα κατά την απόβαση των αμερικανικών στρατευμάτων στον «Κόλπο των Χοίρων», η Κούβα προσπάθησε να αποτρέψει την πραγματοποίηση επαναλαμβανόμενων επιθέσεων από τις ΗΠΑ. Με αίτημα στην ΕΣΣΔ με επικεφαλής τον Χρουστσόφ, η Κούβα επιχειρεί να τοποθετήσει πυρηνικούς πυραύλους στο έδαφός της. Ταυτόχρονα, οι Αμερικανοί με επικεφαλής τον Κένεντι τοποθέτησαν σε Ιταλία και Τουρκία ΝΑΤΟικούς πυρηνικούς πυραύλους που απειλούσαν και την ΕΣΣΔ. Η απειλή πυρηνικού ολέθρου ορθώθηκε τότε μπροστά στην ανθρωπότητα. Τον Οκτώβριο του 1962, οι Ηνωμένες Πολιτείες επέβαλαν ναυτικό αποκλεισμό στην Κούβα, αλλά τα σοβιετικά πλοία που μετέφεραν πυραύλους συνέχισαν να φτάνουν στο νησί. Ο κόσμος άρχισε να «μετράει αντίστροφα» για τον Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τελικά, η Κούβα και οι Σοβιετικοί υποχώρησαν και οι πυραύλοι αποσύρθηκαν. Αργότερα αποσύρθηκαν και οι αμερικανικοί πυρηνικοί πυραύλοι από την Ιταλία και την Τουρκία.

Το status quo διατηρήθηκε, παρόλο που οι δυτικές κυρώσεις στην Κούβα δεν είχαν αρθεί. Μια τέτοια λύση θα ήταν επίσης δυνατή στην Ουκρανία. Ακριβώς όπως οι ΗΠΑ ήταν απρόθυμες να ανεχθούν σοβιετικές βάσεις και πυραύλους κοντά στα σύνορα της Φλόριντα και των ΗΠΑ, η Ρωσία είναι επίσης απρόθυμη να δεχτεί την απειλή των συνόρων της με βάσεις και πυραύλους των ΗΠΑ. Η Ουκρανία δικαιούται να είναι ανεξάρτητο κράτος, αλλά το αίτημα της Ρωσίας για χώρο ασφάλειας είναι εύλογο και δίκαιο. Το τίμημα της ναζιστικής εισβολής στην ΕΣΣΔ είναι χαραγμένο στη ρωσική μνήμη όχι λιγότερο απ' ό,τι το Ολοκαύτωμα στην εβραϊκή μνήμη. Το δικαίωμα στην ασφάλεια (πρέπει να) είναι αμοιβαίο

και ισότιμο.

Προς μια νέα παγκόσμια πολιτική αρχιτεκτονική της ηγεμονίας;

Όλα αυτά ίσχυαν πριν την εισβολή της Ρωσίας. Τώρα έχουμε μια ποιοτικά διαφορετική κατάσταση. Κι αυτό είναι απότοκο της παρακμής της αμερικανικής ισχύος. Με την κατάρρευση του «υπαρκτού» φαίνεται να επαληθεύεται η ερμηνεία ότι η κατάρρευση του «αδύναμου κρίκου» του κοσμο-συστήματος θα οδηγήσει στην κατάρρευση του κρίκου που βασίζεται στον φιλελευθερισμό: Ενώ η επανάσταση του 1917 είχε σοσιαλιστικό χαρακτήρα, το καθεστώς στη συνέχεια που πρόκυψε λειτούργησε δομικά ως junior partner σε ένα σύστημα σφαιρών επιρροής της παγκόσμιας καπιταλιστικής ηγεμονίας των ΗΠΑ.^[1] Η δε παρακμή της αμερικανικής ισχύος, στο πλαίσιο της οποίας οι ΗΠΑ σε ένα χαοτικό κόσμο^[2] υποφέρουν από *imperial overreach* (οι επεμβάσεις τους ξεπερνούν τις δυνάμεις τους) και αποσύρονται από διάφορες περιοχές, οδηγεί στην άνοδο άλλων δυνάμεων σε διάφορες περιφέρειες για να καλύψουν το κενό που αφήνουν οι ΗΠΑ.

Η ποικιλότητα επέκταση NATO, που υπήρξε το κύριο όχημα της αμερικανικής ιμπεριαλιστικής ηγεμονίας στον κόσμο, έφτασε στα όριά του σήμερα με την παρακμή της αμερικανικής ισχύος: παρά την πρωτοφανή στρατιωτική υπεροπλία, η ηγεμονία τους βρίσκεται σε αργόσυρτη διαδικασία παρακμής, εξ ου και το συμπέρασμα ότι η «εκμεταλλευτική τους κυριαρχία» είναι προσωρινή.^[3] Ήδη η άνοδος της Κίνας ως της ισχυρότερης οικονομίας στον κόσμο άλλαξε τους συσχετισμούς δύναμης σε οικονομικο-πολιτικό επίπεδο,^[4] αν και στο στρατιωτικό, εξακολουθούμε να έχουμε ηγεμονία των ΗΠΑ. Αυτό όμως δεν σημαίνει παγκόσμια επικυριαρχία με δεδομένη την πυρηνική απειλή, όπου δεν μπορεί να αγνοούνται οι πυρηνικές δυνάμεις. Επίσης, το κόστος συντήρησης του ελέγχου επί του εδάφους, ιδίως όταν υπάρχει αντίσταση από τον εκεί πληθυσμό, είναι τεράστιο – το βίωσαν οι ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ.

Πριν από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, που είναι

έκφραση αυτής της παρακμής της ηγεμονίας των ΗΠΑ, η άτακτη υποχώρηση των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν είχε ήδη σηματοδοτήσει μια βαθιά μεταβολή:

«Στο Αφγανιστάν, η Ουάσιγκτον έπρεπε τελικά να παραδεχτεί την ήττα με την πλήρη συνειδητοποίηση ότι οι Ταλιμπάν θα επανέλθουν σύντομα στην εξουσία. Ήταν μια τεράστια πολιτικοστρατιωτική καταστροφή για τις ΗΠΑ και τους οπαδούς τους στο στρατόπεδο του NATO. Η ‘‘ελευθερία’’ δεν άντεξε».^[5]

Βιώνουμε τις αντιφάσεις της μετάβασης από μια παγκόσμια τάξη που τελειώνει σε μια νέα που δεν έχει γεννηθεί. Ο πόλεμος που βλέπουμε σήμερα ήταν προβλεπτός, αν δε λαμβάνονταν βέβαια αποτρεπτικά μέτρα για να μη φτάσουμε εκεί:

«Μια πιο πιθανή εναλλακτική λύση είναι ένας κόσμος με λίγη τάξη -ένας κόσμος βαθύτερης σύγχυσης (disarray).^[6] Ο προστατευτισμός, ο εθνικισμός και ο λαϊκισμός θα κερδίσουν, και η δημοκρατία θα χάσει. Οι συγκρούσεις εντός και εκτός συνόρων θα γίνουν πιο συνηθισμένες, και η αντιπαλότητα μεταξύ μεγάλων δυνάμεων θα αυξηθεί. Η συνεργασία για τις παγκόσμιες προκλήσεις μάλλον θα αποκλειστεί. Εάν η εικόνα αυτή φαίνεται οικεία, αυτό συμβαίνει επειδή αντιστοιχεί όλο και περισσότερο στον κόσμο τού σήμερα».^[7]

Η σύγκρουση στην Ουκρανία δεν είναι μόνο σύγκρουση Ρωσίας-Ουκρανίας. Είναι παράλληλα αντιπαράθεση μεταξύ Ρωσίας και Ηνωμένων Πολιτειών. Η χρονική στιγμή της κρίσης οφείλεται στην απόφαση της Ρωσίας να θέσει την Ουκρανία υπό τον έλεγχό της . Η Ρωσία ενώ δεν είχε ερείσματα να αντιταχθεί στην επέκταση του NATO προς τα ανατολικά με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ δεν αισθανόταν αρκετά δυνατή για να σταματήσει την εξάπλωσή του, τώρα εκτιμά ότι μπορεί να το κάνει και μάλιστα βίαια. Η τρέχουσα σύγκρουση αντανακλά μια αλλαγή στην αντίληψη της Ρωσίας, η οποία θεωρεί τον εαυτό της ισχυρότερο από ό,τι ήταν και τις ΗΠΑ πιο αδύναμες από ό,τι ήταν.

Ο μεγαλωρωσικός αυτοκρατορικός σοβινισμός και ο αυταρχικός καπιταλισμός του Πούτιν

Η άλλη πλευρά του νομίσματος είναι η άνοδος περιφερειακών δυνάμεων, εκεί όπου οι ΗΠΑ αφήνουν κενό. Πρέπει να αντικρούσουμε τους απολογητές του μεγαλωρωσικού σοβινισμού και αυταρχικού καπιταλισμού που εκφράζει ο Πούτιν σήμερα που εισέβαλε στην Ουκρανία: Ορισμένοι στην Αριστερά υιοθετούν έναν άστοχο κι εσφαλμένο «αντιιμπεριαλισμό», ο οποίος είτε αποτελεί κάλυψη και σύμπλευσή της με τον ελληνικό εθνοσοβινισμό, είτε στηρίζεται σε μια λανθάνουσα αντίληψη ότι η Ρωσία είναι συνεχιστής της ΕΣΣΔ, είτε προσπαθεί να αντλήσει τη νομιμοποίησή της από το ότι το ουκρανικό καθεστώς είναι φασιστικό. Πρόκειται για ψευδείς αναλογίες που παραπλανούν και συσκοτίζουν το γεγονός ότι η Ρωσία υπό τον Πούτιν είναι ένα αδίστακτο αυταρχικό καπιταλιστικό καθεστώς με τις δικές του ιμπεριαλιστικές αξιώσεις.

Ο Καγκαρλίτσκι περιγράφει τη Ρωσία ως νεοφιλελεύθερο αυταρχικό καπιταλιστικό κράτος [\[8\]](#) και ως «ιμπεριαλισμό της περιφέρειας». [\[9\]](#) Η Ρωσία μετά το 1991 γνώρισε το χειρότερο οικονομικό πτωγύρισμα από τον Α΄ ή τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τώρα έχει μια κατάταξη ανά χώρα μεταξύ των ανεπτυγμένων/αναπτυσσόμενων κρατών που είναι χαμηλότερη από αυτή που είχε υπό την τσαρική κυριαρχία, πόσο μάλλον αν συγκριθεί με τη σοβιετική περίοδο (προ της κρίσης από το 1980 περίπου). Επί Γέλτσιν δημιουργείται ο ολιγαρχικός καπιταλισμός, ο οποίος αναδιαμορφώνεται επί Πούτιν σε γραφειοκρατικό καπιταλισμό. Εξ ου και το συμπέρασμα του Καγκαρλίτσκι ότι το καθεστώς στη η Ρωσία είναι μια «αυταρχική δημοκρατία», δηλαδή ένα είδος προεδρικής απολυταρχίας σε πολιτικό επίπεδο. Κατά την περίοδο της συστημικής μετάβασης από έναν παραμορφωμένο σοσιαλισμό ή κρατικό καπιταλισμό με κάποια σοσιαλιστικά κατάλοιπα (ανάλογα με την θεώρηση) σε έναν παραμορφωμένο καπιταλισμό, οι προνομιούχοι και οι ισχυροί, δηλαδή τα κορυφαία γραφειοκρατικά στρώματα είχαν την ευθύνη για τις καταπιέσεις της πλειοψηφίας του λαού στο

σοβιετικό σύστημα, είναι τα κοινωνικά στρώματα μέσα από τα οποία ξεπήδησε η ολιγαρχική αστική τάξη, μέσα από μια διαδικασία ιδιωτικοποίησης και λεηλασίας της κρατικής περιουσίας.

Στο οικονομικό επίπεδο είναι αυτό που ήταν εδώ και αιώνες: εξαγωγέας πρώτων υλών και όπλων. Αυτό τότε η Ρωσία μετατρέπεται σε μια χώρα περιφερειακού και σχετικά καθυστερημένου καπιταλισμού, που είχε χάσει τις σφαίρες επιρροής της: εξ ου και πολλές χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ προσχωρήσαν στην ΕΕ και από το σύμφωνο της Βαρσοβίας στο ΝΑΤΟ. Με εξαίρεση των τριών Βαλτικών χωρών, καμία άλλη χώρα που προηγουμένων ήταν στην επικράτεια της ΕΣΣΔ δε προσχώρησε στον ΝΑΤΟ – υπήρχε ισχυρή ένσταση της Μόσχας σε τέτοιο ενδεχόμενο. Από την οπτική της Μόσχα, προτεραιότητα στα πρώτα μετασοβιετικά χρόνια, ήταν η διατήρηση της σφαίρας επιρροής της Ρωσίας στις χώρες αυτές.

Ο ιστορικός αναθεωρητισμός εκφράζεται στην ιδεολογία του Πούτιν – παρά ότι στον λόγο του Πούτιν δεν θα βρούμε συνεπείς ιδεολογικές θέσεις ως τέτοιες. Ο Ρώσος πρόεδρος στο διάγγελμα ισχυρίστηκε:

«Η σύγχρονη Ουκρανία είναι κατασκεύασμα της Ρωσίας, των Μπολσεβίκων και των Κομμουνιστών, μετά την επανάσταση του 1917. Για τους εκατομμύρια ανθρώπους που ζουν στην Ουκρανία κανείς δεν τους ρώτησε τίποτα. Η νίκη του ‘‘κόκκινου’’ στρατού έδωσε εδάφη στην Ουκρανία που ανήκαν στην Γερμανία και την Πολωνία».[\[10\]](#)

Κι ενώ πράγματι τα σύνορα του σημερινού ανεξάρτητους κράτους της Ουκρανίας χαράχθηκαν και προέκυψαν όταν η ΣΣΔ της Ουκρανίας έγινε ανεξάρτητο κράτος με την απόσχισή της από την ΕΣΣΔ, ωστόσο όταν λέει «ο Λένιν δημιούργησε το κράτος τους», αφήνει υπονοούμενα ότι το Ουκρανικό έθνος είναι απλά ένα μπολσεβίκικο κατασκεύασμα. Δεν είναι η πρώτη φορά που ο Πούτιν ισχυρίζεται ότι η Ουκρανία δεν είναι «πραγματική χώρα» ή «αυθεντικό έθνος». Γι’ αυτό και απαιτείται μια ανάλυση του εθνικού ζητήματος και των αντιφάσεων της ανεξαρτησίας στην

Ουκρανία από την σοβιετική εποχή, αλλά κυρίως μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ.

Μια ανάλυση των συγκεκριμένων δεδομένων της διάλυσης της ΕΣΣΔ με τις αντιμαχόμενες αναδυόμενες ταξικές δυνάμεις και το πώς διαχειρίζονται τον αρπακτικό νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό στις πρώην περιοχές της ΕΣΣΔ και του «υπαρκτού σοσιαλισμού» είναι απαραίτητη. Οφείλουμε να εξετάσουμε τις κοινωνικές δυναμικές και τις ταξικές αντιθέσεις στις λεγόμενες «πορτοκαλί και βελούδινες επαναστάσεις» που ωθήθηκαν και χρηματοδοτήθηκαν από τη Δύση/NATO κόντρα στους γραφειοκράτες του «υπαρκτού» που μετατράπηκαν σε ολιάρχες ή/και διαχειριστές προς όφελος ολιγαρχών σε μια ασταθή ισορροπία μέχρι το 2014, όταν ανατράπηκε ο ρωσόφιλος Γιανουκόβιτς.

Είναι ενδιαφέρον ότι οι ολιάρχες της Ουκρανίας έχουν ήδη φύγει σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες με 20 charter ναυλωμένες πτήσεις από τις 13 Φεβρουαρίου 2022.

Figure 1: Simplified historical map of Ukrainian borders: 1654-2014.¹

¹ Wikipedia (2014) Simplified historical map of Ukrainian borders 1654-2014.jpg. Available at: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Simplified_historical_map_of_Ukrainian_borders_1654-2014.jpg

Ukraine: made by Lenin, unmade by Putin?

The Bolsheviks may have created Ukraine's current borders, but that doesn't mean dismantling them is good for today's Russia.

Όπως ήταν η πρώτη χώρα που προσχώρησε, ως Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία, στην ΕΣΣΔ το 1918, η Ουκρανία ήταν από τις πρώτες χώρες που ανακήρυξαν την ανεξαρτησία τους, όταν στο δημοψήφισμα της 1ης Δεκεμβρίου 1991 το 90% υπερψήφισαν την ανεξαρτησία (ποσοστό συμμετοχής το 84%). Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ουκρανίας είχε ήδη διαλυθεί, ενώ είχε αρχίσει να δημιουργείται η υποδομή για ξεχωριστές, ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις. Μια εβδομάδα μετά το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία, οι ηγέτες της Ουκρανίας, της Ρωσίας και της Λευκορωσίας συμφώνησαν να ιδρύσουν την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ), που ήταν μια χαλαρή ομοσπονδία οκτώ Δημοκρατιών. Μάλιστα, η πλειοψηφία του πληθυσμού ψήφισε υπέρ της διατήρησης της ένωσης, σε εννέα από τις δεκαπέντε Δημοκρατίες. Ωστόσο, η υπογραφή της συνθήκης ματαιώθηκε από το αποτυχημένο πραξικόπημα του Αυγούστου 1991. Λίγο αργότερα, η ΚΑΚ διαλύθηκε επίσημα. Το 1994 υπογράφηκε το Μνημόνιο της Βουδαπέστης, όπου η Ουκρανία, χώρα με το τρίτο σε μέγεθος πυρηνικό οπλοστάσιο εκείνη την στιγμή, συμφώνησε να

καταστρέψει όλο το πυρηνικό της οπλοστάσιο με ανταλλαγή εγγυήσεις ασφαλείας και εδαφικής ακεραιότητας εκ μέρους της Ρωσίας, της Μεγάλης Βρετανίας και των ΗΠΑ.

Έχουμε σε αυτή τη περίοδο μια δραματική άνοδο των εθνικιστικών δυνάμεων σε όλες τις πρώην χώρες της ΕΣΣΔ και του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Η διάλυση των συνεκτικών πολιτικών και κοινωνικών θεσμών που κρατούσε τις χώρες αυτές ενωμένες, αλλά κυρίως οι σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικές εθνότητες σε χώρες που χαρακτηρίζονται «μωσαϊκά εθνών» με ιστορία συμβίωσης αλλά και σφοδρών συγκρούσεων στην ιστορία. Ο Χομπσπάουμ επισημαίνει ότι το μεγάλο κατόρθωμα του κομμουνισμού ήταν ότι περιόρισε τον εθνικισμό στο εσωτερικό των χωρών αυτών και έδωσε την δυνατότητα συναδέλφωσης και συμβίωσης λαών που είχαν ιστορία παθών, συγκρούσεων και μίσους. Μάλιστα, δεν είχε καθόλου αμφιβολία ότι η κατάρρευση των καθεστώτων αυτών θα οδηγούσε μοιραία σε μεγαλύτερο κατατεμαχισμό και σε καταπίεση μειονοτήτων στα νέα κράτη που δημιουργήθηκαν.^[1] Αυτό το βιώσαμε στα Βαλκάνια, αλλά και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

Η ΕΣΣΔ είχε 177 αναγνωρισμένες εθνότητες που ζούσαν στις Ομόσπονδες Σοβιετικές Δημοκρατίες, 16 Αυτόνομες Δημοκρατίες, 9 αυτόνομες περιφέρειες και 10 αυτόνομες εθνότητες. Η Ουκρανική Σ.Σ.Δ. ιδρύθηκε στις 10 Μαρτίου 1919 και ήταν η δεύτερη μετά την Ρωσική ΣΣΔ.^[2] Το άρθρο 17 του Σοβιετικού συντάγματος αναγνώριζε ρητά το δικαίωμα απόσχισής, αλλά ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός του ΚΚΣΕ και οι συνεκτικές θεσμοί του κράτους το κρατούσαν ενωμένο. Όσο απλοϊκό και παραπλανητικό είναι να θεωρούμε ότι ο μόνος λόγος που η ΕΣΣΔ κρατείτο ενωμένη ήταν η βία και ο τρόμος του Στάλιν μέσω το κόμματος, όπως λένε οι δεξιοί/ακροδεξιοί ιστορικοί,^[3] άλλο τόσο απλοϊκή και παραπλανητική είναι η νοσταλγική αφήγηση που εξωραίζει, αν όχι αγιοποιεί της σοβιετική περίοδο και απεικονίζει τις σχέσεις ανάμεσα στις εθνότητες και τις κοινωνικές ομάδες σαν αρμονικές και χωρίς ανταγωνισμούς και συγκρούσεις.

Η διάλυση του ΚΚΣΕ και της ΕΣΣΔ κατέλυσε και θεσμικά τα

συνεκτικά στοιχεία που κρατούσαν την ΕΣΣΔ ενωμένη. Όλα τα εδάφη της της πρώην ΕΣΣΔ αποτελούν «εθνικά/εθνοτικά μωσαϊκά» με διάφορες εθνικές μειονότητες στο έδαφος άλλων εθνικά οργανωμένων ΣΣΔ ή αυτόνομων περιφερειών. Εξάλλου, το γεγονός ότι όλοι ήταν Σοβιετικοί πολίτες σε μια χώρα υποβάθμιζε τη σημασία των εθνικών διαστάσεων. Στην δε Ουκρανία οι εντάσεις στις σχέσεις ανάμεσα στις εθνότητες εμφανίζονται μετά την κατάρρευση, εφόσον δεν υπάρχει πλέον η συνεκτική σοβιετική πολιτότητα. Οι εθνοτικές σχέσεις διαταράσσονται με την άνοδο εθνικισμών, όταν ξεκινούν ανταγωνισμοί για τον έλεγχο πόρων με βάση και την εθνότητα. Ο ανταγωνισμός παίρνει τη μορφή σύγκρουσης ανάμεσα σε οργανωμένες φατρίες που βασικά εκφράζουν διαφορετικά συμφέροντα που συγκρούονται για την εξουσία και την αρπαγή του πλούτου στη χώρα – το εθνικό και εθνοτικό στοιχείο χρησιμοποιείται ποικιλοτρόπως ως μέρος αυτής της διαδικασίας. Ο αρπακτικός ή κλεπτοκρατικός καπιταλισμός εξελίσσεται και παίρνει κυρίαρχη μορφή στις χώρες αυτές με την ιδιοποίηση και υφαρπαγή του δημόσιου πλούτου με τις εν τάχει ιδιωτικοποιήσεις του κρατικού καπιταλισμού και των καταλοίπων της σοσιαλιστικής κοινοκτημοσύνης.

Σε επίπεδο εργατικής αντίστασης, ο χώρος είναι πραγματικά ασφυκτικός σε αυτές τις συνθήκες, καθώς ο αντικομμουνισμός αλωνίζει και οι εργατικές και αγροτικές μάζες στρέφονται προς διάφορες κατευθύνσεις μετά την χρόνια κρίση και τελική κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ταξικά στοιχεία με εργατικές αξιώσεις, αλλά είμαστε στη φάση της εμπέδωσης του νέου καπιταλιστικού καθεστώτος μες την επέλαση του νεοφιλελευθερισμού με χαρακτηριστικά πρωταρχικής συσσώρευσης.

Σε επίπεδο διεκδίκησης της εξουσίας στην Ουκρανία, όπως και σε άλλες χώρες της ανατολικής Ευρώπης, έχουμε τη λεγόμενη «πορτοκαλί επανάσταση». [\[4\]](#) Μια σειρά διαμαρτυριών και πολιτικών γεγονότων που έλαβαν χώρα στην Ουκρανία από τα τέλη Νοεμβρίου 2004 ως τον Ιανουάριο του 2005, ως άμεσο επακόλουθο της επαναληπτικής διαδικασίας των προεδρικών εκλογών της

Ουκρανίας του 2004. Οι διαμαρτυρίες πραγματοποιήθηκαν από οπαδούς της πλευράς του Βίκτορ Γιούσενκο (φιλοδυτικός), οι οποίοι υποστήριζαν πως οι εκλογές αμαυρώθηκαν από εκτεταμένη διαφθορά, εκφοβισμό ψηφοφόρων και άμεση εκλογική νοθεία από την πλευρά του Βίκτορ Γιανουκόβιτς (φιλορώσος). Παρατηρητές ανακήρυξαν νικητή στις δεύτερες επαναληπτικές εκλογές τον Γιούσενκο (52% των ψήφων). Ο Γιανουκόβιτς πήρε 44% των ψήφων. Με την ανάληψη των καθηκόντων του στις 23 Ιανουαρίου 2005 στο Κίεβο, η «πορτοκαλί επανάσταση» τελείωσε.

Το 2010 ωστόσο ο Γιανουκόβιτς διαδέχτηκε τον Γιουσένκο ως πρόεδρο της Ουκρανίας, αφού κέρδισε τις προεδρικές εκλογές του 2010. Το 2014, ύστερα από κινητοποιήσεις των φιλοδυτικών (Γιουρομαϊντάν), ο Γιανουκόβιτς ανατράπηκε. Τότε ο Πούτιν προχώρησε στην προσάρτηση της Κριμαίας. Στη συνέχεια και μέχρι σήμερα εξελίχθηκε ένας αιματηρός εμφύλιος πόλεμος για την ουκρανική κυριαρχία με την απόσχιση των δύο αυτόνομων περιοχών στα ανατολικά των συνόρων των περιοχών του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ που συνεχίζεται. Η επαρχία αυτή του Ντομπας είναι σημαντική εφόσον από το 1720 ήταν η μεγαλύτερη λεκάνη άνθρακα της Ευρώπης και ανέπτυξε σημαντική βιομηχανία: Μέχρι πρόσφατα, οι δύο περιφέρειες του Ντόνετσκ και του Λούγκανσκ συνέβαλαν σχεδόν στο 16% του ΑΕΠ της Ουκρανίας και στο ένα τέταρτο της βιομηχανικής παραγωγής της. Κι όμως, οι Ουκρανοί εθνικιστές θεωρούν τους Ρωσόφωνους κατοίκους «ξένο σώμα» και να θέλουν να τους «Ουκρανοποιήσουν»:

«Η λύση που προτείνεται πιο συχνά σε αυτό το αίνιγμα είναι η εκ νέου εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού ώστε να εκτιμήσει σωστά την υποτιθέμενη καταπιεσμένη ουκρανική του ταυτότητα, μια διαδικασία που η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Ντόνετσκ, Elena Styazhkina, ονομάζει ευφημιστικά “θετικό, ειρηνικό αποικισμό”». [\[5\]](#)

Το ζήτημα περιπλέκεται με την πρόθεση και τους σχεδιασμούς να ενταχθεί η χώρα στο ΝΑΤΟ οξύνουν την κρίση. Ο Αμερικανός John Mearsheimer, θιασώτης της ρεαλιστικής πολιτικής (realpolitik) επισημαίνει:

«Οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι Ευρωπαίοι σύμμαχοί τους μοιράζονται το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για την κρίση. Η κύρια ρίζα του προβλήματος είναι η διεύρυνση του NATO, το κεντρικό στοιχείο μιας ευρύτερης στρατηγικής για να μετακινήσει την Ουκρανία έξω από την τροχιά της Ρωσίας και να την ενσωματώσει στην Δύση».[\[6\]](#)

Η ρίζα λοιπόν του προβλήματος σύμφωνα με τον Mearsheimer βρίσκεται στη συνεχή επέκταση του NATO και τις ποικιλότροπες παρεμβάσεις στην Ουκρανία:

«Η επέκταση της ΕΕ προς ανατολές και η δυτική υποστήριξη στο κίνημα υπέρ της δημοκρατίας στην Ουκρανία -αρχίζοντας με την Πορτοκαλί Επανάσταση το 2004 – ήταν κρίσιμα στοιχεία, επίσης. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι Ρώσοι ηγέτες έχουν αντιταχθεί στην διεύρυνση του NATO και, τα τελευταία χρόνια, έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν θα σταθούν απαθείς ενώ οι στρατηγικά σημαντικοί γείτονές τους μετατρέπονται σε δυτικό προμαχώνα. Για τον Πούτιν, η παράνομη ανατροπή του δημοκρατικά εκλεγμένου φιλορώσου προέδρου της Ουκρανίας -την οποία δικαίως αποκάλεσε ‘‘πραξικόπημα’’- ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Απάντησε με την κατάληψη της Κριμαίας, μια χερσόνησο που φοβόταν ότι θα φιλοξενήσει ναυτική βάση του NATO, και προσπάθησε να αποσταθεροποιήσει την Ουκρανία έως ότου αυτή εγκαταλείψει τις προσπάθειές της να ενταχθεί στην Δύση».²⁹

Το 2019 εκλέγεται πρόεδρος της Ουκρανίας ο Ζελένσκι, κωμικός, σεναριογράφος, ηθοποιός και διευθυντής της εταιρείας παραγωγών Κβαρτάλ 95, συντρίβοντας τον πρώην πρόεδρο (2014-19) ολιγάρχη φιλο-Νατοϊκό Ποροσένκο,[\[7\]](#) ο οποίος ανέλαβε με την αποπομπή του Γιανουκόβιτς. Στο μεταξύ από το 2014, οι NATOϊκοί εξοπλίζουν τον Ουκρανικό στρατό που επιτίθεται ενάντια στους Ρωσόφωνους αυτονομιστές.

Ακόμα ένα σοβαρό ζήτημα είναι πρόβλημα νεοναζισμού στην Ουκρανία. Οι νεο-Ναζί είναι ενταγμένοι στο Τάγμα Αζόφ – «εθελοντική μονάδα» της εθνικής φρουράς της Ουκρανίας. Το συγκεκριμένο τάγμα πήρε μέρος στις μάχες μεταξύ των

φιλορωσικών αυτονομιστικών δυνάμεων και των Ουκρανών τον Ιούνιο του 2014 κατά την διάρκεια της κρίσης στη νοτιοανατολική Ουκρανία. Τα μέλη του τάγματος αυτού είναι από την ανατολική Ουκρανία και μιλούν ρωσικά, ενώ μερικοί νεοσύλλεκτοι προέρχονται από τις ανατολικές πόλεις του Ντονένσκ και Λουχάνσκ:

«Ο πρώτος διοικητής του συντάγματος ήταν ο ακροδεξιός Αντρίι Μπιλέτσκι (Andriy Biletsky), ο οποίος ηγήθηκε της νεοναζιστικής οργάνωσης Patriot of Ukraine και της Εθνικοσοσιαλιστικής Συνέλευσης. Η μονάδα έχει κατηγορηθεί από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCR) για εγκλήματα πολέμου, όπως μαζική λεηλασία, χρήση βασανιστηρίων, ξυλοδαρμούς αμάχων, απαγωγές δημοσιογράφων, ηλεκτροπληξία και εικονικούς πνιγμούς. Ακόμη, η μονάδα έχει συνδεθεί με νεοναζί, με μέλη που φορούν νεοναζιστικά και σύμβολα των SS. Η γερμανική τηλεόραση ZDF παρακολούθησε μαχητές του τάγματος των Αζόφ που φορούσαν κράνη με σβάστικες και παγανιστικούς ρούνους. Στις 13 Απριλίου 2014, ο υπουργός Εσωτερικών Arsen Avakov εξέδωσε διάταγμα που επιτρέπει τη δημιουργία νέων παραστρατιωτικών δυνάμεων από πολίτες μέχρι 12.000 άτομα».

Στο μεταξύ, από το 2014 εξοπλίζουν τον ουκρανικό στρατό, ο οποίος επιτίθεται σε ρωσόφωνους αυτονομιστές. Οι *Times* ανέφεραν ότι οι νεοναζί πολεμούν με τον ουκρανικό στρατό: «Οι νεοναζί δίνουν στο Κίεβο μια τελευταία γραμμή άμυνας στα ανατολικά». ^[8] Όπως αναφέρει το *Euronews*, οι Νεοναζί αυτή τη στιγμή εκπαιδεύουν πολίτες και δίνουν όπλα:

«Μέλη του ακροδεξιού κινήματος της Ουκρανίας Αζον πραγματοποίησαν στρατιωτική εκπαίδευση για τους κατοίκους της Μαριούπολης την Κυριακή για να τους εκπαιδεύουν στην αυτοάμυνα σε περίπτωση επίθεσης από τη Ρωσία. Το ακροδεξιό τάγμα Αζον της Ουκρανίας, μέρος της Μονάδας Ειδικών Δυνάμεων στην Εθνική Φρουρά της Ουκρανίας, εκπαιδευσε τους κατοίκους να συναρμολογούν και να αποσυναρμολογούν ένα όπλο, να φορτώνουν

πυρομαχικά και να στοχεύουν στόχους καθώς η Ρωσία συγκέντρωσε πάνω από 100.000 στρατιώτες στα σύνορα με την Ουκρανία». [\[9\]](#)

Παράλληλα, καθώς ο πόλεμος μαίνεται, το ουκρανικό τάγμα Αζόφ έπληξε με πυραύλους κατοικημένες περιοχές κοντά στη Μαριούπολη. [\[10\]](#)

Αυτό όμως δε κάνει το καθεστώς της Ουκρανίας Ναζιστικό όπως ισχυρίζεται ο Πούτιν.

Ο εθνικισμός και οι ταξικοί αγώνες στην Ουκρανία: Παρακαταθήκες και διλήμματα από την εποχή της ΕΣΣΔ

Για να κατανοήσουμε την κατάσταση σήμερα, πρέπει να εξετάσουμε πώς εξελίχθηκε ο εθνικισμός και ποια μορφή παίρνουν οι ταξικοί αγώνες στην Ουκρανία εντός της ΕΣΣΔ μέχρι την διάλυσή της το 1991. Οι ταξικοί αγώνες πήραν συγκεκριμένες διατάσεις και μορφές στην ΕΣΣΔ ανάλογα με την ιστορική περίοδο που

αναφερόμαστε, ενώ υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για τον χαρακτήρα του κράτους και του σοβιετικού κοινωνικού σχηματισμού.^[1] Όπως και σήμερα, τα ταξικά και τα εθνικά ζητήματα συναρθρώνονται και αλληλεπικαλύπτονται και αλληλοεπιδρούν, πράγμα που σημαίνει ότι δύσκολα μπορεί κάποιος να διακρίνει ανάμεσα στα «καθαρά ταξικά» και τα «εθνοτικά/εθνικά» ζητήματα κι αιτήματα. Ωστόσο, οι εθνικισμοί λειτουργούν διαθλαστικά και πολλές φορές διαβρωτικά ή και ανταγωνιστικά με τα ταξικά, απορροφώντας και αποπροσανατολίζοντας από τα ταξικές στρατηγικές με σοσιαλιστική κατεύθυνση. Εντός στη ΕΣΣΔ και της Κίνας οι ταξικές αντιθέσεις ανάμεσα στις εργατικές μάζες και τις άλλες υποτελείς τάξεις από τη μια μεριά και τους διαχειριστές-γραφειοκράτες από την άλλη μεριά υπάρχει και παίρνει διαφορετικές μορφές.

Η Οκτωβριανή επανάσταση από το 1917 έθεσε τα θεμέλια για το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό. Ωστόσο ο Λένιν κατανόησε ότι ο κομμουνισμός δεν θα ερχόταν αυτόματα, αλλά η διαδικασία οικοδόμησης κατά τη μεταβατική περίοδο θα περάσει από έναν άλλο τύπο «κρατικού καπιταλισμού» (όπως τον αποκαλούσε ο Λένιν)^[2] με επικεφαλής τον ΚΚΣΕ. Επρόκειτο για μια αντιφατική διαδικασία παρά για κάτι στατικό, κάτι που προκάλεσε μια έντονη διαμάχη ανάμεσα στους μαρξιστές, ιδιαίτερα από κριτικούς Μαρξιστές που δεν ακολουθούσαν τη γραμμή της Μόσχας: Το ζήτημα ήταν ποια ακριβώς ήταν ταξική φύση του σοβιετικού κράτους από τη στιγμή που εγκαθιδρύθηκε ως καθεστώς.^[3] Σε κάθε περίπτωση, μετά την αποτυχία των επαναστάσεων αλλού, και ειδικά στην ανεπτυγμένη Δύση όπως προσδοκούσαν, οι διεργασίες και οι αντιφάσεις εντός του σοβιετικού κοινωνικού σχηματισμού παίρνουν διαφορετική τροπή. Όσο για το πώς το ΚΚΣΕ κατανοούσε το καθεστώς που καθοδήγησε, αυτό ορίστηκε από την ανάγνωση του Στάλιν του «σοσιαλισμού σε μια χώρα», που έγινε η επίσημη ανάγνωση στη Μόσχα και ακολουθήθηκε από τα κομμουνιστικά κόμματα σε διάφορα μέρη του κόσμου.^[4]

Ασφαλώς υπήρχαν σοβαροί διανοούμενοι και πολιτικοί ακτιβιστές

εντός της ΕΣΣΔ που έβλεπαν τα πράγματα διαφορετικά.^[5] Η αντίληψη των ταξικών σχέσεων και των ταξικών αγώνων εντός της ΕΣΣΔ από το ίδιο το καθεστώς υποτάχθηκε στους στόχους και τις προτεραιότητες των πολιτικών της ηγεσίας σε κάθε σημείο: Ως τέτοια δεν υπάρχει συνεπής θεωρία. Με την άνοδο του Στάλιν, η εξόντωση των πολιτικών του αντιπάλων ταυτίστηκε με την εξόντωση των υπολειμμάτων του καπιταλισμού και με την εξόντωση όσων χαρακτηρίστηκαν «ταξικοί εχθροί», που θα οδηγούσε στην τελική κατάργηση των τάξεων.^[6] Ποιος όμως θα όριζε τι θεωρείται υπόλειμμα του καπιταλισμού και ταξικός εχθρός και με ποια κριτήρια; Η κάστα γύρω από τον Στάλιν. Και όμως, το στοιχείο του σοσιαλισμού και του εργατικού ελέγχου είναι εγγενές της κοινοκτημοσύνης και της κοινωνικής εξουσίας, αφού η διαχείριση γίνεται στο όνομα του σοσιαλισμού και της κομμουνιστικής υπόθεσης. Η ταξική πάλη λοιπόν διαμορφώνεται ποικιλοτρόπως.

Η άλλη διάσταση που αναπτύσσει δυναμική αφορά στις διεργασίες όπου διαπλέκονται και αλληλεπικαλύπτονται ταξικά με διάφορα εθνικά/εθνοτικά ζητήματα και αιτήματα. Ο τρόπος με τον οποίο ορίζονται τα όρια και το περιεχόμενό των αιτημάτων αυτών και τα αποτελέσματα που έχουν με την ρύθμιση στην κατανομή πόρων και οργάνωσης της κοινωνίας είναι καθοριστικός. Στις διάφορες πολιτιστικές, οργανωτικές και διοικητικές/συνταγματικές δομές υπάρχουν διάφορες αντιθέσεις και αντιφάσεις, μέσα στις οποίες ενυπάρχουν ταξικά, εθνοτικά, έμφυλα και άλλα κοινωνικά αιτήματα και διαστάσεις. Για παράδειγμα υπάρχουν εργατικές, αγροτικές και μικροαστικές αντιθέσεις κόντρα σε τοπικές διοικήσεις σε επίπεδο βιομηχανικής ή εργασιακής μονάδας ή γραφειοκρατικής διοίκησης (τοπικής ή κεντρικής). Διεξάγεται επίσης αντιπαλότητα ανάμεσα σε ελίτ, τοπικές και κεντρικές. Πολλά ταξικά αιτήματα καμουφλάρονται κάτω ή συναρθρώνονται με εθνοτικά και εθνικά.

Η όλη κατάσταση για το εθνικό ζήτημα στη ΕΣΣΔ πάει πίσω στην αρχή της επανάστασης και της θεμελίωσης της ΕΣΣΔ. Η δε περίοδος 1922-3 είναι ιδιαίτερα αντιφατική και ρευστή, όπου

διεξάγεται διαπάλη ανάμεσα στην «αυτονόμηση και τη ομοσπονδοποίηση». [\[7\]](#) Εδώ ο Λένιν θα μεταβάλει τις απόψεις του και από θιασώτης του συγκεντρωτισμού θεωρεί την ομοσπονδία αναπόφευκτη (Lewin, 2005, 19). Είναι σύμφωνα με τον Lewin, η αρχή της διαδικασίας γραφειοκρατικοποίησης της ΕΣΣΔ: ο αγώνας κατά της γραφειοκρατικοποίησης που ήταν μιας από τις τελευταίες μάχες που έδωσε πριν τον πρόωρο θάνατό του ο Λένιν. [\[8\]](#) Όσο για τον Στάλιν, ήδη από το 1918-20 εξέφρασε τη γραμμή του συγκεντρωτισμού σε αντίθεση με τον Λένιν. [\[9\]](#) Εξ ου και θα προεκτείνει την ενσωμάτωση της Ουκρανίας και άλλων κρατών συνδεδεμένων ως ανεξάρτητων ΣΣΔς στην Ρωσική ΣΣΔ. Εκεί θα έρθει σε αντιπαράθεση με τον Λένιν – η πιο γνωστή αντιπαράθεση είναι σχετικά με τον σκληρό χειρισμό του στη Γεωργία, οπότε και θα χάσει την εμπιστοσύνη του στον Στάλιν. Με τον θάνατο του Λένιν και την επικράτησή του, θα κρατήσει μεν την δομή την ομοσπονδοποίηση σαν κέλυφος αλλά θα επιβάλει πολιτικά αυταρχικό υπερσυγκεντρωτισμό.

Η μετασταλινική εποχή μέχρι την τελική κατάρρευσης της ΕΣΣΔ χαρακτηρίζεται κυρίως από κρίση και απονομιμοποίηση της γραφειοκρατικής ηγετικής ελίτ της ΕΣΣΔ. Με την διάλυση της ΕΣΣΔ, οι φατρίες των συμφερόντων θα μετατραπούν τελικά στους ολιγάρχες καπιταλιστές στις δομές του αρπακτικού και κλεπτοκρατικού καπιταλισμού μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ.

Το ζήτημα είναι λοιπόν να κατανοήσουμε τον ρωσικό κοινωνικό σχηματισμό μέσα από την ιστορία του. Κι αυτό απαιτεί -όπως λέει και ο Τραβέρσο- να «ιστοριοποιήσουμε τον κομμουνισμό», [\[10\]](#) αλλά και το καθεστώς που ακολούθησε, έχοντας θέσει τη Ρωσία και την Ουκρανία στο ιστορικό τους συγκείμενο μέσα στον κόσμο.

Επίλογος

Η αντίστροφη μέτρηση για την εισβολή είχε ήδη ξεκινήσει με τη συμφωνία για αναγνώριση των δύο αποσχισθηθεισών επαρχιών από την Ρωσία μετά την άρνηση των ΗΠΑ να συζητήσουν τον τερματισμό της περαιτέρω επέκτασης του NATO.

Το τραγικό είναι ότι εδώ που φτάσαμε φαίνεται ότι θα συνεχίσει να οξύνεται με απρόβλεπτες συνέπειες.^[11] Για να κατανοήσουμε τη σημερινή κατάσταση, πρέπει να εξετάσουμε πώς η επέκταση του NATO συμπληρώθηκε με τη χρηματοδότηση και τον οπλισμό διαφόρων δεξιών δυνάμεων με το πρόσχημα του «εκδημοκρατισμού» των χωρών με το γνωστό δόγμα της «αλλαγής καθεστώτος» και πώς αυτό δημιούργησε ή όπλισε νέους θανάσιμους εθνικισμούς και φονταμενταλισμούς στην Ανατολική Ευρώπη και τον κόσμο. Μπορούμε έτσι να κατανοήσουμε πώς αυτό εκδηλώθηκε συγκεκριμένα στην Ουκρανία. Μια ολοκληρωμένη ανάλυση των δεδομένων απαιτεί όπως μελετηθεί ως μια διαλεκτική ανάμεσα σε συνέχειες και ρήξεις των διαφόρων μορφών εθνοτικών/εθνικών, ταξικών και κοινωνικών αγώνων κι αντιφάσεων στην Ουκρανία με τη διάλυση της ΕΣΣΔ το 1991.

Ωστόσο, αυτό δεν πρέπει να λειτουργεί σαν άλλοθι για την επιλογή του Πούτιν να εισβάλει: Πρόκειται για καθαρά οπορτουνιστική και επιθετική πράξη από μια ιμπεριαλιστική δύναμη σε μια μικρότερη γείτονα χώρα, όταν αντιλήφθηκε το κενό που άφησε ο ηγεμόνας με την παρακμή του μετά από χρόνια Νατοϊκής επέκτασης και κατάχρησης της ισχύος του. Ακόμα κι αν η Ρωσία πετύχει όλους τους (ιμπεριαλιστικούς) στόχους της μετά από μια σειρά αποφασιστικών μαχών, έχει ήδη ανοίξει τον δρόμο για την ουκρανική εκδοχή «Ταλιμπάν» για τα επόμενα χρόνια και τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα έχει ενοποιήσει τις δυνάμεις στο NATO και ενισχύσει τη νέα ρωσοφοβία.

Ενδεχομένως η Ρωσία μπορεί να αρχίσει να λαμβάνεται πιο σοβαρά υπόψη από τις ΗΠΑ μετά από την εισβολή αυτή, αλλά αυτό θα κλιμακώσει τη σύγκρουση με άγνωστες συνέπειες, τόσο για την ίδια όσο και για την ειρήνη και την ασφάλεια του κόσμου. Η μεγάλη ευκαιρία που χάθηκε ήταν ότι το NATO δεν διαλύθηκε μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η «κατάρρα» ότι θα ζήσουμε σαν κληρονομιά είναι το γεγονός ότι η Ρωσία χτίστηκε ως ο «Άλλος» του NATO. Η νέα ρωσοφοβία διατηρεί το NATO ως επιθετική δύναμη σε υποτιθέμενα αμυντική στάση. Ομοίως, η Ρωσία συμπεριφέρεται ως πιο «τολμηρή» ιμπεριαλιστική δύναμη

στα εδάφη της πρώην ΕΣΣΔ που δεν έχουν ενταχθεί στο ΝΑΤΟ. Στο βάθος υπάρχει και η ανερχόμενη υπερδύναμη Κίνα που αναπτύσσεται ως ο κύριος σταθεροποιητής του παγκόσμιου συστήματος, αλλά δεν μπορούμε να προβλέψουμε πώς αυτή θα εξελιχθεί. Επίσης, αν και ο Πούτιν άρπαξε μια ευκαιρία επειδή οι ΗΠΑ έχασαν την ηγεμονία τους, θα έπρεπε να είχε καταλάβει πώς και γιατί απέτυχαν οι ΗΠΑ στο Ιράκ, τη Λιβύη, το Αφγανιστάν και αλλού και να σκεφτεί τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της στρατιωτικής επέμβασης. Κι ενώ ο Μπάιντεν είχε προειδοποιηθεί ότι η Ρωσία ότι σχεδίαζε πόλεμο – εξάλλου ο Πούτιν είχε δείξει ότι το εννοεί με την κατάληψη και προσάρτηση της Κριμαίας, αποφάσισε να μη προχωρήσει σε κάποιο συμβιβασμό με τη Ρωσία. Αυτό καταδίκασε σιωπηρά την Ουκρανία.

Από το 2008 η κρίση οξύνεται. Η απόφαση να επεκταθεί περαιτέρω το ΝΑΤΟ στη Γεωργία και την Ουκρανία είχε ανησυχήσει τους Ρώσους που αντέδρασαν αμέσως. Η Νότια Οσετία και η Αμπχαζία με την στρατιωτική υποστήριξη της Ρωσίας αποσχίστηκαν από το έδαφος της Γεωργίας και αναγνωρίστηκαν από τη Μόσχα. Στη συνέχεια ήρθε η κλιμάκωση της σύγκρουσης εντός της Ουκρανίας με τις μαζικές κινητοποιήσεις και την τελική εκδίωξη του Γιανουκόβιτς το 2014 μετά την άρνησή του να υπογράψει τη συμφωνία με την ΕΕ. Η σύγκρουση πήρε τη μορφή εμφύλιου πολέμου και μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας στην περιοχή του Ντονμπάς και προσάρτηση της Κριμαίας από τη Μόσχα. Οι συμφωνίες του Μινσκ το 2014 έφεραν ελπίδες για αποκλιμάκωση: Η συμφωνίες έδιναν αυτονομία στα δύο καθεστώτα που αποσχίστηκαν στο Ντονμπάς και την Κριμαία. Ωστόσο, οι δύο πλευρές ερμήνευσαν διαφορετικά τις συμφωνίες και οι συμφωνίες δεν εφαρμόστηκαν ποτέ: Η Ουκρανία αρνείται να παραχωρήσει αυτονομία και αρνείται να κάνει συμφωνία για ουδετερότητα (δηλαδή δέσμευση να μην γίνει μέλος του ΝΑΤΟ). Από την άλλη πλευρά, οι Ρώσοι απαιτούν όπως παραχωρηθούν πλήρη δικαιώματα ομοσπονδίας και εμμένουν να μιλούν απευθείας στους Αμερικανούς για δέσμευση να μην επεκτείνουν το ΝΑΤΟ.

Οι συμφωνίες του Μινσκ αποτελούσαν σίγουρα μια χαμένη

ευκαιρία. ^[12] Πριν από τη ρωσική εισβολή, ο κοινωνιολόγος Volodymyr Ishchenko σημείωνε:

«Ελπίζω ότι θα υπάρξει ειρηνική επίλυση της κρίσης. Πρέπει όλοι να ελπίζουμε ότι οι Ρώσοι δεν θα ξεκινήσουν μια ηλίθια εισβολή και δεν θα αρχίσουν την κλιμάκωση στο Ντονμπάς και πέρα απ' αυτό.

Οποιαδήποτε πρόοδος στην εφαρμογή των συμφωνιών του Μινσκ -που αφορούν τον τρόπο ενσωμάτωσης των φιλορωσικών αυτονομιστικών εδαφών πίσω στην Ουκρανία- σίγουρα θα ήταν χρήσιμη για την αποκλιμάκωση». ^[13]

Μετά την εισβολή, νέες συμφωνίες πρέπει επείγοντως να επιφέρουν την άμεση διακοπή της εισβολής, αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων για την ειρηνική επίλυση αυτής της θανατηφόρας και επικίνδυνης σύγκρουσης.

Το αντιπολεμικό κίνημα παγκοσμίως έχει να αντιμετωπίσει μια από τις σοβαρότερες απειλές στην ειρήνη και ασφάλεια του κόσμου. Ο νέος ψυχρός πόλεμος δε περιορίζεται στην οικονομία ή στην κατάργηση του δικαιώματος στη πληροφόρηση, αλλά επεκτείνεται σε διάφορους κοινωνικούς τομείς, όπου αναπτύσσονται νέοι ρατσισμοί όπως η νέα ρωσοβία, ενώ ενισχύονται οι παλιότεροι ρατσισμοί και διακρίσεις. Το θετικό είναι ότι αναπτύσσεται σήμερα το αντιπολεμικό κίνημα που απαιτεί τον άμεσο τερματισμό της ρωσικής εισβολής. Αυτό διαφέρει ριζικά από αυτούς που αντί να εργάζονται για τον άμεσο τερματισμό του πόλεμου με αποκλιμάκωση της κρίσης, οξύνουν την κατάσταση με το να στρατιωτικοποιούν περισσότερο την Ευρώπη και την αποστολή όπλων στην Ουκρανία.

Το αντιπολεμικό κίνημα σήμερα αντιμετωπίζεται από τα φιλοδυτικά ΜΜΕ με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίστηκε όταν έγινε η εισβολή στο Ιράκ, τόσο στην πρώτη φορά, όσο και την δεύτερη, κι όπου αλλού επέμβηκε το ΝΑΤΟ τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, αυτό δε πρέπει να μας αποθαρρύνει. Στη ίδια τη Ρωσία αναπτύσσεται αντιπολεμικό κίνημα παρά την καταπίεση από το

καθεστώς, κι αυτό μπορεί να πυροδοτήσει σημαντικές εξελίξεις αν μαζικοποιηθεί και εξελιχθεί σε ρυθμιστής της κατάστασης. Ας μάθουμε από την ιστορία. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ακολούθησε η Οκτωβριανή επανάσταση όπου ο λαός, ανάμεσα τους και επαναστάτες στρατιώτες, αρνήθηκε να συμμετάσχει στους τσαρικούς ιμπεριαλιστικούς πολέμους και ανέτρεψε το καθεστώς.

Στο διά ταύτα, απαιτείται μια πολιτική στρατηγική για το αντιπολεμικό κίνημα με συγκεκριμένα αιτήματα και θέσεις πέραν του να σταματήσει ο πόλεμος, που να έχουν αντίκρισμα σήμερα και να θέτουν στόχους πάλης στην νέα εποχή όπου αναδύεται μία νέα παγκόσμια πολιτική αρχιτεκτονική. Πρωτίστως, πρέπει να τοποθετηθούμε ενάντια στον δικό μας εθνοσοβινισμό και τα ταξικά συμφέροντα της αστικής τάξης στις χώρες μας που τοποθετούνται ανάλογα με τα δικά τους πρόζεκτ.

Ο Πέρυ Άντερσον τελειώνει το βιβλίο του για την ηγεμονία^[14] με τα λόγια του Διόδωρου Σικελού, συγχρόνου του Ιουλίου Καίσαρα, ο οποίος ανέφερε μια κρίση από τον Αρχαίο Κόσμο για τον «συνδυασμό πειθούς και εξαναγκασμού, ιδεολογίας και βίας, καλοσύνης και Schrecklichkeit» και παραθέτει «ένα αινιγματικό απόσπασμα που σώζεται από τη Βιβλιοθήκη της Ιστορίας του, ίσως καταγράφοντας ένα σχόλιο για τις ρωμαϊκές επιχειρήσεις στη Βόρεια Αφρική»:

«Όσοι επιθυμούν να επιτύχουν την ηγεμονία την αποκτούν με ανδρεία και ευφυΐα (ανδρεία και σύνεσις), την αυξάνουν με μέτρο και καλοσύνη (επιείκεια και φιλανθρωπία) και τη διατηρούν με φόβο και παραλυτικό τρόμο (φόβος και κατάπληξη). Ο τελευταίος αυτός όρος μπορεί να σημαίνει την τελευταία λέξη, τουλάχιστον, αυτής της ηγεμονίας. Στο όνομα του πολέμου κατά του τρόμου, ο πόλεμος ως τρόμος, χωρίς σύνορα ή τέλος: κατάπληξη, όσο μπορεί να δει το μάτι».

Ζούμε σε «ενδιαφέροντες καιρούς», όπως επέμενε ο Hobsbawm· ^[15] οι καιροί τούτοι είναι ακόμα πιο βάρβαροι, τρομεροί, και θανατηφόροι, μα πάνω απ' όλα εντελώς απρόβλεπτοι.

[1] «Ενάντια στη ρωσική εισβολή, το NATO, τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο», [commune](#), 1 Μαρτίου 2022.

[2] Tony Benn, Colin Leys, «Bush and Blair: Iraq and the UK's American Viceroy», [Vol. 41, Socialist Register 2005: The Empire Reloaded](#) σελ. 329-330.

[3] A. J. Christopher, «New States in a New Millennium», *Area*, Dec., 1999, Vol. 31, No. 4 (Dec., 1999), pp. 327-334.

[4] Anne Peters, «Statehood after 1989: 'Effectivités' between Legality and Virtuality», in James Crawford (ed), *Proceedings of the European Society of International Law vol. 3* (2010).

[5] Leo Panitch and Sam Gindin, *The Making Of Global Capitalism: The Political Economy Of American Empire*, Verso, 2012, σελ. 7-9.

[6] Vivian Yee, «Saudi-Led Airstrikes Kill Scores at a Prison in Yemen», *New York Times*, 21 January 2022, <https://www.nytimes.com/2022/01/21/world/middleeast/yemen-saudi-arabia-airstrike.html>

[7] Hans Pfeifer, Mikhail Bushuev, Vladimir Esipov, «Why are German neo-Nazis training in Russia? [DW](#) 06 June 2020

[8] Costavo Prever, Το εθνικό ζήτημα στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, *Στάχυ*, , 38-38-9.

[9] Διετέλεσε σύμβουλος των προέδρων των ΗΠΑ. Πέθανε τον Μάιο του 2017.

[10] Z. Brzezinski, *The Grand Chessboard*, Basic Books, New York, NY, 1997, σελ. 48.

[11] Zbigniew Brzezinski, "After Putin's aggression in Ukraine, the West must be ready to respond", [The Washington Post](#), 3 March 2014.

[12] Henry A. Kissinger, "To settle the Ukraine crisis, start

at the end", [The Washington Post](#), 5 March 2014.

[13] Peter Gowan, "A radical Realist", Gowan, P. (2010) *Calculus of Power, Grand Strategy in the Twenty-First Century*, Verso, p. 141-156.

[14] Βαλλερστέιν, Ι. Μετά τον φιλελευθερισμό, εκδ. Ηλέκτρα, 2004.

[15] Βαλλερστέιν, Ι. Η Παρακμή της Αμερικανικής ισχύος. Οι ΗΠΑ σε ένα χαοτικό κόσμο, εκδ. Εξάντας, 2005.

[16] Giovanni Arrighi and Beverly J. Silver, *Chaos and Governance in the Modern World System*, University of Minnesota Press, 1999.

[17] Giovanni Arrighi, *Adam Smith in Beijing: Lineages of the 21st Century*, Verso, 2008.

[18] Tariq Ali, *The Forty-Year War in Afghanistan. A Chronicle Foretold*, Verso, 2021, σελ. 176.

[19] Στμ: εδώ εσκεμμένα ο συγγραφέας, όπως και στο βιβλίο του που προαναφέρθηκε, δεν χρησιμοποιεί την λέξη *disorder* που σημαίνει κυριολεκτικά αταξία.

[20] Richard N. Haass, «Πώς τελειώνει μια παγκόσμια τάξη. Και τι έρχεται μετά το πέρασμά της», *Foreign Affairs*, Hellenic edition, 9 Μαρτίου 2020, σελ. 74-75, <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72656/richard-n-haass/p-os-teleionei-mia-pagkosmia-taksi>

[21] Kagarlitsky, Boris, *Russia Under Yeltsin and Putin Neo-liberal Autocracy*. London: Pluto Press, 2002.

[22] Kagarlitsky, Boris, *Empire of the Periphery*. London: Pluto Press, 2008.

[23] «Ο Πούτιν αναγνώρισε τις περιοχές των αυτονομιστών της Ουκρανίας», *Athens Voice*, 21.02.2022, <https://www.athensvoice.gr/world/746815-o-poytin-anagnorise-tis-periohes-ton-aytonomiston-tis-oykranias>

[24] Eric J. Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780. Program, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press,

1990, σελ. 173.

[\[25\]](#) Μισέλ Λεβί (Michael Löwy) Το Εθνικό ζήτημα: Από το Μαρξ μέχρι σήμερα, μτφ. Μαριάννα Τζιαντζή, Αθήνα, Στάχυ, 1993. Jeremy Smith, *The Bolsheviks and the National Question 1917-23*, Macmillan Press, London, 1999. Horace B. Davis, *Toward a Marxist Theory of Nationalism*, Monthly Review Press, 1976.

[\[26\]](#) Pipes, R. "Preface", p. xiv. Helene C. D'encausse, *The Great Challenge: Nationalities and the Bolshevik State, 1917-1930*, New York: Holmes and Meier, 1992.

[\[27\]](#) Ουκρανικά: Помаранчева революція, Pomarancheva revolyutsiya. Ο χαρακτηρισμός «Πορτοκαλί» (Помаранчева) οφείλεται στο χρώμα το οποίο υιοθέτησε το πολιτικό στρατόπεδο του Γιούσενκο, κατά τη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας.

[\[28\]](#) Nicolai N. Petro, «Understanding the Other Ukraine: Identity and Allegiance in Russophone Ukraine», Agnieszka Pikulicka-Wilczewska & Richard Sakwa (Eds.) *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*, E-International Relations, Bristol, UK, 2015, σελ. 13-35.

[\[29\]](#) John J. Mearsheimer, «Γιατί η ουκρανική κρίση είναι σφάλμα της Δύσης. Οι φιλελεύθερες αυταπάτες που προκάλεσαν τον Πούτιν», *Foreign Affairs*, 17/11/2014

[\[30\]](#) Ιδιοκτήτη του όμιλου «Ρόσεν», η μεγαλύτερη βιομηχανία σοκολάτας στην ανατολική Ευρώπη, που του έχει δώσει το προσωνύμιο «ο βασιλιάς της σοκολάτας». Ελέγχει επίσης τον όμιλο αυτοκινητοβιομηχανιών Μπόγκνταν, το ναυπηγείο Λένινσκα Κούζνια, τον τηλεοπτικό σταθμό 5 канал (μετάφραση: Κανάλι 5) καθώς και άλλες επιχειρήσεις.

[\[31\]](#) Ben Hoyle "Neo Nazis give Kiev a last line of defence in the east", [The Times](#), 5 September 2014.

[\[32\]](#) "Ukraine far-right group offers training to civilians, [Euronews](#) 13 February 2022.

[\[33\]](#) «Μόσχα: Το ουκρανικό Τάγμα Αζόφ έπληξε με πυραύλους κατοικημένες περιοχές κοντά στη Μαριούπολη», [Ναυτεμπορική](#), 27

Φεβρουάριου 2022.

[34] Βλ. Charles Bettelheim, Οι ταξικοί αγώνες στην ΕΣΣΔ (3 τόμοι). Τρότσκι, Λ. Προδομένη επανάσταση, Διεθνές Βήμα, 2006. S. A. Resnick & R. D. Wolff, Ταξική θεωρία και ιστορία. Καπιταλισμός και σοσιαλισμός στην Ε.Σ.Σ.Δ, Ελληνικά Γράμματα, 2005.

[35] Anwar Najmadin, An Introduction to the History of State Capitalism in the Soviet Union, Excerpts from Lenin on State Capitalism in Soviet Union, <http://www.myinternetpages.com/lenin-state-capitalism.html>

[36] Ο Τρότσκι υποστήριξε ότι η ΕΣΣΔ ήταν «ένα εκφυλισμένο εργατικό κράτος κάτω από τη δικτατορία της γραφειοκρατίας» (Leon Trotsky, The Workers' State, Thermidor and Bonapartism, February 1935,

<https://www.marxists.org/archive/trotsky/1935/02/ws-therm-bon.htm>). Ο Τόνι Κλιφ ανέπτυξε τη θέση από τον χαρακτηρισμό που έδωσε ο Λένιν. Ως εκ τούτου, ο Κλιφ ξέφυγε από την κλασική θέση του Τρότσκι (Tony Cliff, State Capitalism in Russia, 1955/1974,

<https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1955/statecap/index.htm>). Οι θέσεις για τη φύση της ΕΣΣΔ ποικίλλουν, για παράδειγμα, υπάρχουν εκείνοι που θεωρούν ότι ήταν καπιταλισμός αλλά όχι «κρατικός καπιταλισμός, όπως ο Gorter, ο Καστοριάδης, ο Bordiga και ο Chattopadhyay (Για μια ανασκόπηση και ανάλυση των διαφορετικών θέσεων, βλ. Neil C Fernandez, Capitalism and Class Struggle in the USSR. A Marxist Theory, Routledge, 1997.

[37] Erik Van Ree, "Socialism in One Country: A Reassessment", Studies in East European Thought, Jun., 1998, Vol. 50, No. 2 (Jun., 1998), pp. 77-117.

[38] Victor Serge, Memoirs of a Revolutionary, NYRB, 2014.

[39] S. A. Resnick & R. D. Wolff, Class Theory and History. Capitalism and Communism in the USSR, Routledge 2002.

[40] Moshe Lewin, The Soviet Century, Verso, 2005, 19-38. Βλ. Τη παρέμβαση του Λένιν στο ζήτημα «The Question of Nationalities or "Autonomisation"», <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/dec/testamnt>

[/autonomy.htm](#)

[41] Moshe Lewin, *Lenin's Last Struggle*, The university of Michigan press, 2005. Επίσης βλ. Robert Paris «1922-1923 : Last struggle of Lenin against the bureaucracy and the bourgeoisie – Dernier combat de Lénine contre la bureaucratie et la bourgeoisie», 19 June 2011, <https://www.matierevolution.fr/spip.php?article2067>

[42] Μισέλ Λεβί (Michael Löwy) *Το Εθνικό ζήτημα: Από το Μαρξ μέχρι σήμερα*, μτφ. Μαριάννα Τζιαντζή, Αθήνα, Στάχυ, 1993. Jeremy Smith, *The Bolsheviks and the National Question 1917-23*, Macmillan Press, London, 1999.

[43] «Μπορούμε να πάμε πέρα από τον κομμουνισμό μόνο αν αναμετρηθούμε με την ιστορία του» [commune](#), 26 Φεβρουαρίου, 2022.

[44] PROFESSOR JOHN MEARSHEIMER: THE SITUATION IN RUSSIA AND UKRAINE | KING'S POLITICS 22 Feb 2022, [PROFESSOR JOHN MEARSHEIMER: THE SITUATION IN RUSSIA AND UKRAINE | KING'S POLITICS – YouTube](#)

[45] Andrew Kramer, "What Are the Minsk Accords, and Could They Defuse the Ukraine Crisis?", *New York Times*, 8 February 2022; "Why Putin won't tolerate NATO's eastward expansion. Standoff over Ukraine: why this, why now?", *Le Mont diplomatique*, 22 February 2022.

[46] Brank Marcetic, "A Ukrainian Sociologist Explains Why Everything You Know About Ukraine Is Probably Wrong", *Jacobin*, 10 February 2022.

[47] Perry Anderson, *THE H-WORD The Peripeteia of Hegemony*, Verso, 2017, p. 141.

[48] Eric J. Hobsbawm, *Interesting Times: A Twentieth-century Life*, Allen Lane, 2002.